

נוכח פיתוח זני קליפים חדשים בהדרים

צוות פרויקט פיתוח זנים*

התברירים הנסיוניים של מורקוט מעוט־זרעים, המכונים זני מור או MR (ממוספרים מ־2 עד 26) הם תוצר של השראת מוטאציות כמות מצומצמת של חומר־יבוי מתברירים אלו, שעברו במחלקה לוירולוגיה במרכז וולקני איבחון לניקיון ממחלות, חולקה למשתלות לריבוי משני. הניסיון בגידול תברירים אלו עדיין מועט ביותר, חסר מידע בעיקר בענייני פוריות, גודל הפרי, סירוגיות והתבקעות סתויות. יש גם סכנה מסוימת של קבלת מוטאציה חוזרת לכיוון הון המקורי; כלומר, מוטאציה מעוטת זרעים תחזור להיות בעלת זרעים.

בעיות אלו ואחרות הובאו לידיעת השתלנים והפרדסנים - בסירורים, בימי עיון ובהשתלמויות.

עד לקבלת ממצאים חיוביים נוספים - איננו ממליצים להתחיל בריבוי מסחרי של זני "מור" וזנים חדשים ומבטיחים אחרים כגון "אור".

ביחס לשתילים הקיימים במשתלות - יש לשקול את הסיכון שבנטיעה, לעומת הסיכוי העתידי והפוטנציאל הרב הטמון בזנים אלו.

בינתיים ניטעות חלקות ניסוי ותצפית באזורי הארץ השונים, נוסעים שכבר נטעו זנים חדשים אלו - נקראים למסור מידע בעניינים הבאים:

(א) גודל ומבנה של העץ;

(ב) קוצניות;

(ג) גודל הפרי;

(ד) צבע חיצוני;

(ה) מועד ההבשלה;

(ו) נוכחות או העדר של זרעים;

(ז) סירוגיות וגודל היבול.

מערכות המחקר וההדרכה תספקנה כל מידע אפשרי, וייעשה מאמץ להגיע בעתיד הקרוב לממצאים ולמסקנות בדבר הזנים החדשים.

ענף ההדרים עומד לפני שינוי מהותי בהרכב הזנים. הסיבות לכך הן: ירידה ברווחיות זני "הנפח", תפוזים ואשכוליות, והמגמה הגוברת בשוקי הייצוא לזנים קליפים אפילים, חסרי זרעים או לפחות מעוטי זרעים. לכן גוברת התעניינות ציבור הפרדסנים בזנים חדשים, מעבודת הטיפוח של המחלקה להשבחה במרכז וולקני וזני אינטרודוקציה.

עבודת ההשבחה במחלקה להשבחת מסעים מתמקדת, בשנים האחרונות, בטיפוח זנים שיענו על דרישות השוק. המאמץ מתרכז בשני כיוונים:

(א) זני מכלוא איכותיים חסרי זרעים בכל תנאי, כגון וינולה (1-5-1) ונקטר (56/4).

(ב) הפחתת מספר הזרעים בזני איכות בעלי זרעים, בדרך של מוטאציה וברירה, כגון מורקוט, נובה, יפית, אורה, שני ועוד.

בעולם מקובל לשחרר לציבור הפרדסנים זן חדש 15 - 20 שנה לאחר הברירה הראשונית. תקופה ארוכה זו נדרשת ללימוד הון. יש לזכור, שזן חדש בראשית דרכו הוא בעל תכונות יובנליות המתבטאות בקוצניות, בפרי גס ועוד. עם הזמן נעלמות תכונות אלה, ומצטבר היידע המתאים להתאמת זון לכנה, וכן לגבי בעיות גידוליות, סירוגיות, יבול, דרישות להפריה זרה ועוד.

למרות זאת, בשנים האחרונות נפתח הפרויקט לפני ציבור המגדלים. עירנותם ולחצם של פרדסני ישראל הביאו לידי שיחרור חומר־יבוי של זנים חדשים למשתלות - כאשר המידע לגביהם לא הושלם. חקלאים שנטעו בשנתיים האחרונות חלקות מהזנים החדשים, ואלו המעוניינים בנטיעת הזנים החדשים, חייבים להיות מודעים ל"סיכון המחושב" שהם לוקחים בהעדר ניסיון מצטבר של מספר שנים, הרצוי בגידול טיפוסים אלה.

*צוות משותף למחלקה להדרים בשה"מ, למחלקה להשבחת מסעים במינהל המחקר החקלאי ולמועצה לשיווק פרי הדר.